

PREMA 'PLANU I PROGRAMU' U PASTORALNOM DJELOVANJU

Načela, mogućnosti i teškoće

PERO ARAČIĆ*

Katolički bogoslovni fakultet
253:262.2

Sveučilišta u Zagrebu
rad

Teologija u Đakovu
2004.

Đakovo, Hrvatska

UDK

Izvorni znanstveni

Primljeno: rujan

Sažetak

Rad polazi od potrebe utemeljenja pastoralnog planiranja na biblijskoj i učiteljskoj razini. Zatim se obrađuju pojmovi i sadržaji planiranja i programiranja te njihovo značenje na duža i kraća vremenska razdoblja. Iznijete su brojne prednosti planiranja, kao i tvrdnja da kultura osobnog planiranja utječe na stav o planiranju u zajednici. U pametan pastoralni management pripadaju: kompetencija vođenja, kooperativni pastoral, prostorno, vremensko, materijalno i personalno planiranje, plan i program. To ne treba uzimati kao sporedno i olako. Stavljajući se u stav oslušivanja Božje poruke i traženja Božje volje, vjerojatno će se dolaziti do potrebe uspostave dijagnoze o stvarnoj situaciji vjere, o zadanosti postojanja kršćanina i njegove zajednice, o sredstvima potrebnim za određeni rad, o osobama koje su potrebne. Ipak se ne smije smetnuti s uma da na kraju Crkva nije naš, već Božji projekt i poduhvat. On jest i ostaje 'šef' gradnje Crkve. I, ako je on ne gradi, uzalud su naši napori (usp. Ps 127,1).

Ključne riječi: *pastoralno planiranje, programiranje, prednosti planiranja, jedinica planiranja, Institut pastoralne sociologije.*

* Prof. dr. sc. Pero Aračić, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Teologija u Đakovu, Petra Preradovića 17, 31 400 Đakovo, Hrvatska.

Uvod

Svi žive na 'kalendar' i na satnicu. I društveni život danas je visoko isplaniran. I u nekom crkvenom pothvatu mora se znati što se želi, kojim sadržajima, kada počinje i kad završava, inače netko npr. neće moći otići u vrtić po dijete, odnosno onda neće doći, jer mu to nije jasno. No to je stvar termina. Vjerujem da si postavljate pitanje: Je li to pastoralni plan ili su to tek neki pastoralni termini u kalendaru? Svi smo se mi okušavali u nekim gradnjama. Znamo da i tu postoji dugotrajan proces koji ima ove korake: projektni zadatak (što hoćemo), idejni projekt, izvedbeni projekt sa svim detaljima, etape gradnje, gradnja, dnevnik gradnje, nadzor, ispitivanje kvalitete, tehnički pregled, uporabna dozvola. Ili, školski curriculum, koji mora sadržavati opća polazišta, ciljeve, sadržaje i program u detalje i sate. Ili vođenje poduzeća. Danas je management jedno od najvažnijih zvanja.

Jedno pojašnjenje naslova. Budući da u naslovu nema traženja konkretnih naznaka za naš pastoralni plan i program, ostaje mi govoriti općenito, načelno, no ipak vjerujem korisno, da bi se naslutilo o čemu se radi. Očekivanje receptata bi morali odbaciti, jer su opasni i ponižavaju svakoga od nas kao subjekta i odgovornih i suodgovornih te odraslih djelatnika ove Crkve. Recepti su nemogući i neispravni. Tko je odgovoran za zajednicu: prezbiter župnik i svi vjernici u svojim stupnjevitostima. Naš problem i cilj je kako sve staviti u pokret i učiniti proboj u proces promjena i sazrijevanja.

1. Utemeljenje pastoralnog planiranja

Razlozi koji su potakli govor o povezanosti i programiranju u crkvenom djelovanju, kojega inače zovemo pastoralom, su raznoliki. Treba reći da je to ponajprije kraj kulturalne i vjerske homogenosti, onoga što smo zvali 'kršćansko' ozračje, okruženje. Nastaje pluralizam u kojem se traži potpuno novi pristup. K tome i mnoga područja postaju žarišta misaonih previranja i kritičkog propitivanja, kao npr. mladi, obitelj, radnici, sveučilišta... Neki će, pak, reći da se Crkva ne može planirati pa tako ni njezina budućnost. To bi, naime, bilo protiv Duha, koji puše kamo hoće i kad hoće.¹

Ali je također istina da se Božje djelovanje ne događa na individualistički i anarhistički način. Objava je spasenjski projekt, koji se ostvaruje kroz povijesni

¹ Usp. F. X. ARNOLD, F. KLOSTERMANN, K. RAHNER, V. SCHURR, L. M. WEBER (izd.), *Handbuch der Pastoraltheologie. Praktische Theologie der Kirche in ihrer Gegenwart* (dalje: HdPth), sv. IV., Herder, Freiburg – Basel - Wien, 1969, str. 603-617, ovdje 606.

hod, a u središtu je Isus Krist, koji mu je princip i cilj. Kad je riječ o planiranju i organiziranju crkvenog djelovanja, doista se ne bi smjelo upasti u 'pastoralni pelagijanizam', zaboravljajući na djelovanje Duha Svetoga. Povezan i harmoničan pastoral ima svoje temelje i u ekleziologiji: zajedništvo u djelovanju izričaj je i mjera zajedništva u postojanju. Odnosno, nedostatak zajedništva u djelovanju, znak je slabog crkvenog zajedništva.²

Postoji još jedna pojedinost s obzirom na temu milosti. Istina je da Bog dolazi čovjeku i izravno i da ga tu ne obvezuju nikakve institucije, strukture ili obredi. Isto je tako istina da Bog svojim ponudama dolazi i preko 'posrednika', koji moraju biti osjetljivi poticajima Božjega Duha i istovremeno upregnuti sve svoje sile u crkvenom djelovanju da ne bi uvijek očekivali 'nadnaravni' i 'izvanredni' Božji zahvat. Bog želi umiješanost ljudi kao svojih obdarenika i suradnika. Inače je u prosječnom crkvenom djelovanju još uvijek na djelu tzv. 'pastoralni individualizam'. Teško je povezati u misaonu i djelujuću cjelinu prezbitere, vjeroučitelje, zauzete vjernike. Tako je unutar pojedine župe, ali i među župama te pojedine župe i biskupije.

Svi, i za sve teme, tražimo uporište u Sv. pismu. Tako i za ovu temu. Sam Krist, kad govori o zauzetosti za spasenje, uzima primjere projekta:

- zidanje kule (Lk 14,28-30)
- sukob s neprijateljem (Lk 14,28..)
- gradnja Tijela Kristova (Ef 4,12).

U vidu pastoralnog planiranja, mogu se čitati evanđeoski odlomci koji govore o tome što se zbivalo prije samog slanja učenika, o uputama Učitelja (Mt 10: izbor, poslanje, zadaće, ponašanje, društvene okolnosti, progonstva, hrabrenje, radikalnost slijeđenja, cijena slijeđenja...) te razgovoru po povratku (Mk 6,7-13.30: osim opisa slanja apostola, straha Heroda, umorstva Ivana Krstitelja, tu je opis povratka apostola i Isusovog poziva na osamu i odmor i osobniji, smireniji razgovor o onome što su činili i doživjeli.). Može se reći da Kristova pedagogija s učenicima odgovara kriterijima pravoga i valjanog programiranja. Pavao u Ef 4,11-12 govori o tome kako Gospodin daje 'jedne za apostole, druge za proroke, jedne kao evanđeliste, druge kao pastire i učitelje, da pripravi svete za djelo službe, za izgradnju Kristova Tijela, dok svi zajedno ne dođemo k jedinstvu uvjeri i u pravoj spoznaji Sina Božjega ka savršenom čovjeku, k mjeri punine veličine Kristove...'

² Usp. G. CARDAROPOLI, *La pastorale come mediazione salvifica*, Cittadella, Assisi, 1982, str. 186-219 (posebno 211-218), ovdje 213.

2. Noviji crkveni dokumenti

Sociologija, psihologija, organizacijska sociologija, organizacija rada, futurologija, demografija... Sve su to novije samostalne znanosti koje crkveno vodstvo mora ozbiljno uvažavati. Ukoliko bi se planiranje događalo samo na temelju već naslijeđenog i postojećeg, došlo bi do odlučnog okoštavanja stvarnosti Crkve.³ Znači da se Crkva, ukoliko želi ozbiljno ispuniti svoj zadatak u konkretnom vremenu, mora zanimati i studirati dotično vrijeme i biti mu dorasla. Zato se o tome govori i na II. vatikanskom saboru, i to dosta izravno i konkretno. Tako čitamo u GS 62: «Neka se u dušobrižničkoj službi dovoljno priznaju i primjenjuju ne samo načela teologije nego također i otkrića profanih znanosti, u prvom redu psihologije i sociologije; tako će se i vjernici privesti k čistijem i zrelijem vjerskom životu.»

A predvodnicima mjesnih Crkava, biskupima, dokument o njihovoj službi, CD 16, veli: “Da bi se mogli što uspješnije brinuti za dobro vjernika prema njihovim prilikama, neka se biskupi potrudite da točno upoznaju njihove potrebe u socijalnim prilikama u kojima žive i neka za to upotrijebe prikladne metode, osobito metodu sociološkog ispitivanja (ankete).” Već sljedeći broj istog dokumenta ide u konkretizaciju spomenute ideje o istraživanju, te CD 17 piše: “Takvi oblici apostolata treba da se potpuno prilagode zahtjevima današnjeg vremena. Pri tome se moraju imati pred očima ne samo duhovne i moralne nego i socijalne, demografske i ekonomske prilike ljudi. Da bi se taj cilj uspješno i plodonosno postigao od velike su pomoći sociološka i religiozna istraživanja instituta pastoralne sociologije. Oni se vrlo toplo preporučuju.”

Autori su na tragu ove ideje razradili što bi trebale biti zadaće Instituta pastoralne sociologije:

- 1) spoznaja društva
- 2) religiozne vrijednosti i društvo
- 3) crkvena situacija i situacija njenih institucija
- 4) crkvenost vjernika
- 5) rad na pastoralnom planu.⁴

Takav institut bi trebao predlagati i prikladne strateške planove prema BK, biskupijama, odnosno dekanatima i župama. Zatim predlagati modele za

³ O temi crkvenog planiranja opširnije vidjeti: *HdPt*, sv. IV, str. 603-617.

⁴ *Usp. Ondje*, str. 611-612.

pothvate na razini crkvenih institucija kao što su Caritas, crkvene bolnice, vrtići, škole. Poznato je da smo u Hrvatskoj imali čak tri istraživanja o situaciji vjere i crkvenosti u Hrvata i Hrvatskoj. Jedno je Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod naslovom 'Vjera i moral u Hrvatskoj',⁵ samo za Hrvatsku, drugo je 'Aufbruch', Pastoralnog instituta iz Beča, za tranzicijske postkomunističke zemlje, uključujući Hrvatsku⁶ i treće, na razini cijele Europe, pod naslovom 'Europske vrednote'.⁷ Kako se vidi, ni jedno istraživanje nije naručilo vodstvo naših hrvatskih biskupija. Zato se vjerojatno previše i ne dopušta izazvati rezultatima tih istraživanja.⁸

3. Zajednički pastoralni koncept

Pastoralnu djelatnost najviše otežava opća nejasnoća i nesigurnost u cilju i ciljevima koje se želi postići.⁹ Kad postoji nejasnoća ciljeva i kad ih vodstvo ne uspijeva prenositi djelatnicima, onda nastaje 'privatno poduzetništvo'. Mi se nalazimo u posaborskom vremenu već 40 godina, biskupija Đakovačka i Srijemska u postsinodskom vremenu i poslije (čak trećeg) Papina pohoda Hrvatskoj. I poslije dokumenta Hrvatske biskupske konferencije (dalje HBK) 'Na svetost pozvani'.¹⁰ Je li nam išta jasnije? Jesmo li složniji u barem nekoliko bitnih odrednica? Što su nam prioriteti? Kamo želimo i moramo stići? Koja nas budućnost čeka ili kakvu ćemo graditi ili kakvu će drugi graditi, (futurologija)?¹¹ Koja je to ideja vodilja koja nas i mnoge usitnjene inicijative može objediniti,

⁵ Usp. *Bogoslovska smotra* 68 (1998), br. 4.

⁶ Usp. P. ARAČIĆ, G. ČRPIĆ, K. NIKODEM, Vjerska situacija u hrvatskom tranzicijskom društvu prema istraživanju 'Aufbruch', u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* (dalje: VĐSB) 128 (2000), br. 12, str. 775-815; P. ARAČIĆ (ur.), 'Jeremija, što vidiš?' (*Jr 24,3*) *Crkva u hrvatskom tranzicijskom društvu*, Biblioteka Diacovensia – Studije 3, Đakovo, 2001. Vidjeti također studiju o pastoralnom djelovanju u tranzicijskim zemljama: A. MATE-TOTH, P. MIKLUŠČAK i drugi, *Nije kao med i mlijeko. Bog nakon komunizma. Na putu prema pastoralnoj teologiji Istočne (Srednje)Europe*, KS, Zagreb, 2001.

⁷ Usp. *Bogoslovska smotra* 70 (2000), br. 2.

⁸ Iznimku je učinio biskup dr. Marin Srakić kada je, u svojoj uvodnoj misli (rubrici) za broj Vjesnika Đakovačke i Srijemske biskupije u kojem su objavljeni rezultati Aufbrucha za Hrvatsku, napisao: «U posljednjih nekoliko godina u nas i u svijetu, napose u tranzicijskim zemljama, obavljeno je nekoliko stručnih socioloških istraživanja koja su vodile ili stručne osobe ili čak i neke znanstvene institucije. Rezultate tih istraživanja valja uzeti ozbiljno u obzir.», M. SRAKIĆ, Vrijednost statistike, u: VĐSB 128 (2000), br. 12, str. 774.

⁹ Usp. P. M. ZULEHNER, *Fundamentalpastoral. Kirche zwischen Auftrag und Erwartung*, sv. I, Patmos, Duesseldorf, 1989, str. 49-53.

¹⁰ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća*, Glas Koncila, Zagreb, 2002.

¹¹ Usp. P. ARAČIĆ, Pastoralne vizije i pastoralna usmjerenja, u: *Bogoslovska smotra* 70 (2000), br. 3-4, str. 745-772, posebno 747-748. Vidjeti također: P. M. ZULEHNER, *Pastorale futurologie. Kirche auf dem Weg ins gesellschaftliche Morgen*, sv. 4., Patmos, Duesseldorf, 1990.

okupiti i harmonizirati? Na razini HBK? Na razini biskupije? Ili na razini dviju ili više biskupija?¹²

Svima treba biti jasno da 'izbrusiti' takve ciljeve i pronaći ideje vodilje i prioritete nije uopće lako. Opasno ih je staviti u nejasne kategorije i bez konkretnih pokazatelja. Ali je to moguće dugotrajnijim interdisciplinarnim promišljanjem. I vizijama na dužu stazu. Potrebna nam je realna pastoralna utopija. To znači biti upravljen stvarnosti Crkve i zaživljavanja Božjeg kraljevstva, koje u cijelosti nikad ne dostižemo. Ipak, djelomično i nesavršeno, vrednote kraljevstva Božjega moraju biti ovdje i sada u crkvenim zajednicama, u nama pojedincima.

Zajednički cilj i ciljevi se moraju jasno, stvarno i primjereno formulirati. Inače je nemoguće bilo kakvo planiranje. Zajednički koncept bi trebao dovesti do:

1. slaganja između pastoralara ad intra i ad extra.
2. povezanosti župnog teritorijalnog pastoralara i onog osobnog i skupina.
3. povezanosti pastoralnih djelatnika i njihovih različitih funkcija.
4. povezanosti među različitim sektorima pastoralara.

Naime, opravdano stvaranje skupina i naglašenije posvećivanje nekim sektorima pastoralara, uvijek sa sobom nosi i opasnosti. Zajednički koncept, pastoralni plan i programiranje, sigurno ih ublažuju.¹³

4. Pastoralni plan

U vidu pastoralnog planiranja, potrebno je poznavati svijet koji se želi evangelizirati. To se čini sociološkim istraživanjima i dijalogom sa svim znanostima. Potrebna je teološka refleksija nad podacima i nad konkretnom situacijom. To je zapravo čitanje 'znakova vremena'. Teoretske refleksije treba upraviti prema operativnom projektu. U njemu se trebaju precizirati: sadržaji, metodologije, odgovorne osobe, djelatnici i vremena ostvarivanja. Pritom se trebaju uvažavati pedagogija i psihologija, ali i pedagogija Božja, Kristova i Duha Svetog. Tu dolazimo do metodologije dijaloga (Pavao VI, *Ecclesiam suam*). Pastoralnom planu, dakle, prethodi ozbiljan, sustavan, temeljit i naporan proces. Ako se, uz stručne osobe, pridruže i stručnjaci prakse i iskustva, vjerojatno se koraci u procesu promišljanja mogu zbiti harmonično.

¹² Usp. kritički osvrt: M. PARLOV, Na svetost pozvani, u: *VĐSB* 131 (2003), br. 5, str. 343-345.

¹³ G. CARDAROPOLI, *La pastorale come mediazione salvifica*, str. 215.

1) Prva zadaća (radne skupine ili neke stručne ekipe) jest da pridonese da bilo koje od zajednica (biskupijske, dekanatske ili župne) formuliraju jasno kakav to treba biti čovjek vjernik, kakva Crkva je zadana u sebi i za druge, kakav vjerski život?

2) Druga temeljna zadaća (radne skupine) je formuliranje postojećeg stanja.

3) Iz toga slijedi okvirno promišljanje o pastoralnim zadaćama, koje zovemo pastoralni plan sa svojim sadržajima, a koje bi trebalo voditi prema zadanom cilju, odnosno ciljevima. Prvo se moraju odrediti prioriteti, jer je nemoguće sve uočeno odjednom ostvarivati.

4) Zatim slijedi pastoralni program kojim se moraju odrediti teme, pothvati, odgovorne osobe nositelji, konkretni djelatnici, sredstva i vremenska razdoblja.

5) Valja ugraditi i fazu kontrole, tj. refleksije nad učinjenim, razloge neuspjeha, učiniti potrebne korekture i učvrstiti se u onome što je bilo dobro i uspjelo.

Takav se proces treba događati na svim razinama: biskupijskoj, dekanatskoj i župnoj. Pastoralni projekt s preciznim ciljevima, etapama i provjerom.¹⁴ Tko ne zna kamo treba ili želi stići, neće napraviti značajnije korake u tom pravcu niti potreban napor za te ciljeve ili taj cilj. Nema sumnje da se tu traži određena slika, vizija. Ta vizija zahtijeva i analizu situacije. Mnogi su imali vizije i radili analize, ali je izostao rad u malim koracima, postupno, ali sustavno, prema prednostima koje nečemu dajemo ili mislimo da trebamo dati. Izostaju, dakle, mali koraci koji vode željenom cilju. To je rad na projektu, odnosno programu. Projekt i program rastu i napreduju ako su poznati mnogi detalji. Radi se o konkretizaciji vizije i slike vodilje u malim i ostvarivim projektima. Radi se o tome da netko tko ima viziju, tko želi graditi kulu, promišlja ima li i dostatnih sredstava. Klasična mudrost kaže da se mora odgovoriti na pitanja: quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?¹⁵

U pastoralnom djelovanju je riječ o radu s ljudskim osobama koje imaju svoj životni hod, vlastitu povijest, strukturu vrijednosti, opredjeljenja, sadržaja, stila življenja. Da bi se poželjni vrijednosni sustavi razvijali i dozrijevali, da bi se moglo nešto ispravljati, potrebno je vrijeme. U tom kontekstu opravdano je govoriti o nužnosti određenih strateških pastoralnih planova na dužu stazu. Tako se može govoriti o razdoblju 10 ili 20 godina kad je npr. riječ o obitelji,

¹⁴ Usp. *HdPth*, sv. IV, str. 614-616. Opširnije: P. M. ZULEHNER, *Einfuehrung in den pastoralen Beruf. Ein Arbeitsbuch*, Don Bosco Vlg., Muenchen, 1977, str. 107-185., posebno 108-118. Usp. također: P. ARAČIĆ, Planiranje pastoralnog djelovanja: kako i zašto?, u: *VDSB* 119 (1991), br. 2, str. 27-28; 33-34.

¹⁵ Usp. P. M. ZULEHNER, J. BRANDER, 'Meine Seele duerstet nach dir' (Ps. 63,2). *GottesPastoral*, Schwabenverlag, Ostfildern, 2002, str. 186-188.

odraslima, mladima... Srednjoročni pastoralni plan je na 5 ili 10 godina. Ako su kraći, onda to izgleda trčkanje bez ustrajnosti i jasnoće u ciljevima. Godišnji pastoralni plan je zapravo pastoralni program iz okvira od nekih ovdje navedenih.¹⁶

5. Oformiti i ozakoniti planiranje i programiranje

Da bi se moglo stvarno i znanstveno, trajno i ciljano te učinkovito planirati, i isto tako ostvarivati pastoralne planove i programe, valjalo bi takav pristup institucionalizirati. To bi mogao biti 'Pastoralni institut' znanstvenoga i istraživačkog karaktera, dakle, ne školska već samostalna, ali kompetentna i opremljena ustanova. Takva ustanova bi trebala podastirati crkvenom vodstvu i crkvenim ustanovama kao što su Biskupijsko pastoralno vijeće i Prezbiterско vijeće opise pojedinih segmenata života i crkvenog djelovanja. Mogu predlagati za raspravu pojedine strateške ili kratkoročne ili jednogodišnje planove, odnosno dijelom i programe. Kontinuirano studiraju i predlažu pastoralne pothvate. Oni mogu biti od koristi svima koji nešto planiraju ili prave programe.¹⁷ Moguće je uspostaviti i nešto kao 'stručni štab', koji ima osoblje, zadatke i sredstva da na neki način bude 'noćobdija' i 'futurolog'. Osoblja ne treba biti previše, ali treba biti vrhunski formirano i izgrađeno, bilo da se radi o svećenicima ili laicima, odnosno i jednima i drugima zajedno. Biskupske konferencije Njemačke, Austrije, Švicarske, Nizozemske, Italije, Francuske, Španjolske imaju takve institute.¹⁸

6. Razine planiranja i programiranja

Upitno je na kojim razinama se trebaju događati navedeni procesi. Je li moguće da se za neku tradicionalnu župnu sredinu donesu isti pastoralni programi kao i za dinamičnu gradsku? Čini se opravdanim misliti da je razina biskupije ta na kojoj se donose strateški dugoročni i srednjoročni pastoralni planovi, tj. one

¹⁶ Iskustvo Đakovačke i Srijemske biskupije govori da je uspostavljanje mreže tečajeva pripreve za ženidbu trajalo desetak godina. Metoda je bila razgovor s konkretnim pastoralnim djelatnicima, iznošenje situacije, odluka za 'utopiju' (jer je vladala velika nevjerica), zajedničko planiranje, zajedničko predvođenje, analiza. Tako se radilo nekoliko mjeseci u pojedinoj regiji ili dekanatu. Tijekom procesa međusobne solidarnosti i hrabrenja nalazili su se oni koji su postajali spremni preuzeti posao.

¹⁷ Usp. *HdPth*, sv. IV, str. 616-617.

¹⁸ U nas je, u okviru Hrvatske biskupske konferencije uspostavljen Liturgijski institut sa sjedištem u Zadru. Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve HBK nema spomenute zadatke i nadležstva, iako koji put provodi istraživanja.

konceptije kakvi trebaju biti kršćanin i njegova zajednica, ovdje i sada, prosudbu stvarne situacije te temeljne pravce djelovanja, odnosno bitne misaone prioritete. Godišnji plan može sadržavati neke aspekte iz srednjoročnoga ili dugoročnog plana. Pastoralni program bi morala donositi svaka župa zasebno i to tako da predvodnik zajednice, s postojećim strukturama kao što su Župno pastoralno vijeće i Župno ekonomsko vijeće, kao i određenim brojem stručnih osoba i uz eventualnu pomoć, stručnog štaba, prosudivši vlastite mogućnosti, zacrta svoj pastoralni program, ucijepljen u onaj biskupijski pastoralni plan.

Moguće je da se na razini grada, kao posebne pastoralne zone ili regije, donose dijelovi zajedničkih programa. Zasad su uglavnom na razini termina važnijih skupova, svečanosti, hodočašća, tečajeva za ženidbu i katekumenata, a manje inovacija kao što bi bio npr. pastoral studenata ili mladih.

7. Župa - temeljna jedinica pastoralnog plana i programa

Iskustvo nam govori da i onda kad su postojale naznake nekoga pastoralnog plana i programa, mnoštvo župa nije ni dotaknulo. Isto je bilo sa sinodskim procesom i sinodskim događanjem u našoj biskupiji. Stoga nam se čini, a i mnogi autori također idu u tom pravcu, da bi ipak župna zajednica trebala biti osnovna i temeljna jedinica pastoralnog plana i programa. Ako je on donesen na razini biskupije, nužno je da župa, tj. određena skupina, ponajprije Župno pastoralno vijeće i Župno ekonomsko vijeće, na čelu sa prezbiterom, svake godine produbljuje temeljne odrednice iz tog plana: o Bogu kome vjerujemo, Kristu Spasitelju i mjeri življenja, o Duhu, nadahnitelju i provokatoru; o čovjeku zadanom, stvarnom i obraćenju i obraćenima; o Crkvi zadanoj, stvarnoj i onoj na putu, slaboj, ali ne bez Boga; o našoj konkretnoj zajednici. Pastoralno planiranje i programiranje ima neke učinke, ali nije jednostavno, naprotiv, zahtjevno je. Ovdje izdvajamo četiri misli.

a) Planiranjem se nadilazi učmalost

Činjenica je da nam je redovito pastoralno djelovanje ukliješteno između već ustaljenoga, unaprijed tradicionalno zadanog, često 'nepromjenjivog', i nove vjerske situacije u kojoj postoji traženje obreda i sakramenata bez dovoljnog temelja, s tankom povezanošću sa zajednicom i upitnim sadržajima vjere. Prepustiti se struji, znači rastrojiti vrijeme i snage i upasti u rutinu obavljanja onoga što se traži s upitnim motivima. Nastaje pitanje i problem kako ne upasti u *circulus vitiosus* udovoljavanju religioznim traženjima i zadovoljavanju religioznih potreba, odnosno kako doći do pastoralnih odluka i stavova koji

uvažavaju promijenjeni ambijent i zahtijevaju drugačiji pastoralni rad, odnosno koji donose sustavan i produktivan rad. Pitanje je pastoralne prosudbe o društvenom kontekstu, o stanju vjere u njemu, o vjerskoj praksi, o konkretnom crkvenom radu i, dosljedno spoznajama, zaživljavanju nove crkvene prakse.

b) Pastoralni plan i program imaju u vidu povijesno pamćenje zajednice

Svaka zajednica ima svoj povijesni hod. On postoji kod članova zajednice kao memorija, pamćenje. Taj hod bi trebao biti i zapisan i nad njim bi se trebalo reflektirati. Opasnost je da svaki novi župnik počinje ispočetka. To može značiti njegovu osobnu prosudbu o prethodniku i prethodnicima i(li) prepotenciju kako nitko ništa dobrog nije prije njega činio. Zasigurno da nijedna zajednica nije 'tabula rasa', već ima vlastito pamćenje. Pitanje je kako to pamćenje osvježiti i izreći, učiniti prisutnijim. Ovaj pothvat se ne bi smio činiti nepotrebnim. Naprotiv, može pridonijeti svijesti o bogatstvu povijesnog hoda, i mnogih, koji su bili i jesu zauzeti u crkvenom životu i djelovanju. To bi aktualnu generaciju odagnalo od pastoralnoga i inog pesimizma.

Kad svaki prezbiter, vjeroučitelj, pastoralni suradnik počinje od početka, doista je teško dostizati ciljeve koje bi zajednica trebala dostići. Prosudbu vlastite zajednice, njenog života i rada, vlastitog stila pastoralnog djelovanja, povijesnog hoda, ne bi trebalo ostavljati tek specijalistima. Tu prosudbu i prosuđivanje moraju biti u stanju sučeljavati i prezbiter i suradnici, kao i cijela zajednica.

c) Strukturiranost rada ili pastoralni plan i program

Pastoralni plan i program moraju biti izričaj vjerskog promišljanja, konsenzusa suodgovornih i zajednice, slika vjerske zrelosti voditelja, suradnika i zajednice. Plan i program trebaju biti upravljani prema zrelosti vjere pojedinca i obiteljske i župne zajednice. Kada zajednica postane svjesna što to znači vjerska zrelost, bit će u stanju označiti sadržaje, etape i bitna ročišta projekta osobe zrele vjere. Veoma je važno upravo to da se dostigne stanje i sposobnost da se naznače one dimenzije harmonične vjerske zrelosti koje se mogu i moraju u određenim etapama i događajima provjeravati. Jedino strukturiran put, sa svim detaljima provjere i zahtjevnosti, može dovesti do iskustva vjere kakvu kršćanstvo mora prakticirati. Isto to vrijedi i za vjersku zrelost zajednice. U tom kontekstu je važna približenost i zajedništvo u stavovima i pastoralnim postupcima, u bitnim ciljevima, barem susjednih župa u dekanatu.

d) Asistencija i praćenje

Iz rečene konstatacije, ali i iskustva drugih, čini se nužnim postojanje određenih pastoralnih timova ('stručnih štabova'), koji bi asistirali u stasanju i pastoralnom 'prohodavanju' nekih župa i njihovih predvodnika. Ono 'izvana', 'iz središta' nisu u stanju prihvatiti, a možda im je situacija doista drugačija od mnogih drugih u biskupiji. Zato im se čini potrebnom takva asistencija za neko vrijeme.¹⁹

8. Prednosti planiranja u pastoralu

Planski pristup u pastoralnom djelovanju ima nekih prednosti i višestruko je opravdan. Nabrajamo ih sedam.

a) Promišljenost

Budući da metodologija i koraci planiranja traže promišljanje o konceptu i zadanosti čovjeka, Isusovog sljedbenika i Isusove zajednice Crkve, o konkretnom stanju društva kojem je Crkva poslana, o žurnim zadacima i onima koji trebaju dobiti prednost, odnosno ciljevima koji se postižu na dužu stazu, sve to pokazuje nezaobilaznim promišljanje i produbljivanje ukupne društvene i crkvene stvarnosti.

b) Sustavnost

U procesu stvaranja pastoralnog plana i programa moraju se izabirati područja, sadržaji, metode, termini i suradnici. To je pristup koji pastoralno djelovanje spašava od sporadičnosti, usputnosti, nepovezanosti, povremenosti i doprinosi stvarnoj sustavnosti u crkvenom djelovanju.

c) Obvezatnost

Postavljeni ciljevi, sadržaji i vremenski rokovi obvezuju. Isto tako obvezuje se na analizu provedenog s obzirom na sadržaje, metode i osobe. Tu su uključene i redovite strukture kao i predvodnik zajednice. I zajednica je uvučena u te procese i mora nekako reagirati.

¹⁹ Usp. F. G. BRAMBILLA, *La parrocchia oggi e domani*, Cittadella, Assisi, 2003, str. 78-81.

d) Suodgovornost

Svaki Isusov učenik - po krštenju, potvrđi, ženidbi ili redu odgovoran je i poslan. Tako je cijela zajednica nositelj pastoralnog djelovanja. Svi sa svojim darovima su poslanici Isusovi. Mehanizmi suodgovornosti u zajednici su različiti. Temeljna struktura suodgovornosti su ŽPV i ŽEV.

e) Procjena mogućnosti i raspored snaga

Svaka zajednica mora uočiti svoje stanje i broj onih koji su u stanju ponijeti određene pastoralne aktivnosti. Planiranje i raspored pridonose ostvarivanju mogućih planova kao i planiranju formacije potrebnih suradnika.

f) Sigurnost u zajednici

Svi u zajednici, kao i oni koje se želi dostići, mogu dobiti osjećaj sigurnosti da su ponude promišljene i dobro ustrojene kad su na vrijeme planirane i kad se vidi da se dobro komunicira zajednici i društvenoj javnosti.

g) Zauzimanje termina

Svi danas žive po vremenskom kalendaru. Nužno je na vrijeme doći s našim programima da ih pojedinci unesu u svoje slobodne termine.²⁰

9. Kultura osobnog planiranja i programiranja preduvjet je svakom drugom (prednosti i postupci)²¹

Da bi ostvarivao djelotvoran život i rad, pojedinac bi trebao moći i znati sljedeće: formulirati ciljeve, planirati, odlučivati, provoditi i kontrolirati. Krug se zatvara komunikacijom sa samim sobom i radnom okolinom. U nas, crkvenih djelatnika, specifično je nužna svijest o Bogu kao pratitelju svakog našeg dana. Koliko je stvarno prisutna ta svijest? Tehnike inače moraju ostati instrumenti, a sržno je ovo da je Bog prisutan. Evo nekoliko misli o kulturi osobnog planiranja i programiranja.

²⁰ Usp. P. ARAČIĆ, *Planiranje pastoralnog djelovanja: kako i zašto?*, str. 33-34.

²¹ Usp. P. ABEL, *Burnout in der Seelsorge*, Matthias Gruenewald Vlg., Mainz, 1995, str. 101-120.

a) Psihohigijena: suglasje duha i tijela²²

Psihohigijena je duševna zdravstvena zaštita unutarnjega i vanjskog svijeta pojedinca. Nužna je kod svih, a napose kod osoba koje se ne smiju upraviti i prepustiti svakidanjem pohodu za doživljajima uspjeha. Stoga se traži svjesno promišljanje o stanju duha, raspoloženju, ambijentu u kojem živimo i radimo, o svakom danu. Isto tako potrebno je pratiti stanje vlastitog tijela, tj. vidjeti opterećenosti i opuštanja, simptome bolesti uzeti ozbiljnije, analizirati rad u svakom danu. I tijelu i njegovoj kondiciji posvetiti pažnju.

b) Postaviti ciljeve, planirati i odlučivati²³

Besciljnost vodi u preopterećenost. Rad se može uspješno i razumno odvijati samo kad je usklađen s jasnim vlastitim ciljevima, snagama i vremenskim mogućnostima. Rad može uspjeti kad naše mogućnosti (koji put i poletne želje) i dobivene zadatke 'prevedemo' za sebe kao stvarno moguće, pa tako i kao moguću obvezu, te prema tome upravimo naše djelovanje.

Tko ima cilj, lakše se upravi na put k njemu. Tko poznaje svoje ciljeve, vjerojatnije će stići tamo gdje želi i hoće, a ne kamo ga hoće netko drugi ili da se prepusti slučaju. Postaviti ciljeve, znači misliti učinkovito i jasno, umjesto gubljenja u sitnicama. Nešto činiti bez promišljenog i ciljanog odlučivanja, ne vodi pomaku ni uspjehu.

Netko tko je upravljen cilju i ciljevima usmjeruje i sažima najbolju energiju onomu što je promislio, izabrao, odlučio. On ne živi od onoga: vidjet ćemo što će naići, naletjeti. Ciljevi su usko povezani sa smislom rada, s odnosom prema samom sebi i s vrednovanjem rada u vlastitom životu. U izgrađivanju cilja imaju svoje mjesto i životne želje: npr. postizanje nekog mjesta, znanstvena karijera, ugled, služenje drugima, materijalna dobit, pridobivanje naklonosti, sigurnost, samoostvarenje, socijalna ili politička zauzetost, položaj... Kako prosuđujemo sve pojedine vrednote, od kojih se izgrađuje cilj i ciljevi u djelovanju i životu, ovisi o obiteljskom odgoju i drugim utjecajima, koji su proželi vlastitu povijest.

Osobni ciljevi trebaju odgovoriti na pitanje: Zašto nešto činim? No u ciljevima je uvijek prisutno i pitanje što mi to donosi? To su pitanja zvanja i organizacije. Zato se treba zapitati: Koji su ciljevi moje organizacije? Poznajem li ih? Prihvaćam li ih, jesam li u suglasju s ciljevima svoje institucije? Kako se posreduju ciljevi: autoritarno, odozgo? Imam li dobar odnos s pretpostavljenima? Koje ključne zadaće imam?

²² Usp. *Ondje*, str. 105-109.

²³ Usp. *Ondje*, str. 109-115.

S obzirom na ciljeve, planiranje i odlučivanje treba uvažavati temeljna pravila:

*1) Postavljanje i formuliranje cilja:*²⁴

Ciljevi trebaju voditi konkretnom djelovanju. Preporučuje se opće ciljeve konkretizirati u pojedinačnim. Kad se cilj formulira, onda to treba biti precizno, jasno i bez proturječja, realno i s vremenskim okvirom. Cilj je realan kad je postalo jasno što se želi postići i što se u najboljim prilikama može postići. Cilj treba staviti na glasovanje suradnicima da bi se poticala (su)odgovornost, inicijativnost i suradnja.

2) Planiranje:

Ponajprije, postoji planiranje određenoga vremenskog perioda, koji se planira redovito, npr. mjesečno, polugodišnje ili godišnje. To su neke fiksne obveze i termini. Planirati se treba prema metodi 60% onog obveznog, prema 40% nepredvidivog.

3) Odlučivanje:

Američki general D. Eisenhower je imao ABC metodu za prosuđivanje i odlučivanje, i to ovako: 'A' zadaće, koje su unaprijed i nezaobilazno zadane, veoma važne. One obuhvaćaju 15% radnog vremena i snage, ali 65% vrijednosti rada. To mora raditi sâm voditelj. 'B' zadaće, koje su važne, ali ne hitne. One se mogu raditi s 20% vremena i imaju 20% vrijednosti u ukupnom radu. Ove radove se može stavljati u različita vremena ili delegirati. 'C' zadaće, koje su manje važne, a uzimaju i 65% vremena, imaju najmanju učinkovitost, svega 15%. Njih treba svakako delegirati drugima.

*4) Provođenje i kontrola:*²⁵

Kod provođenja plana isplati se posvetiti jednoj stvari i raditi korak po korak. Za kontrolu postoji metoda '5 prstiju':

Palac: dostizanje cilja. Što sam danas iskusio i do kojih došao spoznaja?

Kažiprst: dostizanje cilja. Što sam danas učinio i ostvario?

Srednji prst: mentalitet. Kakav je danas bio ugođaj?

²⁴ Usp. *Ondje*, str. 114.

²⁵ Usp. *Ondje*, str. 115.

Dopršnjak: savjet, pomoć. Čime sam druge pomogao, služio, razveselio ili potakao?

Mali prst: tijelo i kondicija. U kakvom je stanju danas bilo moje tijelo? Što sam danas učinio za svoje zdravlje i tjelesnu kondiciju?

c) Ophođenje s vremenom: analiza radnog vremena i raspored vremena²⁶

Valja se oprostiti s mitom o neograničenom vremenu na raspolaganju i onoga da se radi o zadnjem satu kojega tako treba ispunjati kao da je zadnji. U današnje vrijeme je pravo umijeće naći načina kako upravljati vlastitim vremenom. Oni koji se prepuste aktivizmu kratkog su radnog daha, nesustavni i na mnogo područja. Takvi nemaju vremena za refleksiju. Postižu ciljeve samo na kratku stazu. Srednje i dugoročne ciljeve postižu samo oni koji si uzmu vrijeme za refleksiju, koji znaju uzeti mir i ne prepuštaju se svim tehničkim smetalima (kao handi, tv ...). Inače se postane 'ovisnik o radu' (Workoholiker).

Oznake 'ovisnika o radu':

- 1) Temeljni stav: Ja sam ono što radim. Kad takvog pitamo kako je, on odgovara što radi. On često sam sebe ne prihvaća.
- 2) Ovisnici su problematični u odnosu prema novcu, jelu, seksualnosti.
- 3) On je bolestan i bez radnog stresa. Takav se ne može opustiti. Mržnja i stres odvođe u nemir. Nemir uzrokuje strah i depresiju.
- 4) Rad ih opsjeda i ovladava. Svi moraju imati takav naboj.
- 5) Ali, ovakvi nisu najbolji radnici.

Pitanje je nepravilne upotrebe vremena: nepostavljeni prioriteti, neplanirani dan, više istovremenih obveza, besciljnost, slaba osobna disciplina, nepostojano delegiranje. Stoga je nužno analizirati vrijeme i planirati ga.

Za ispravno planiranje treba činiti sljedeće:

- 1) Treba planirati redovito, sustavno i pismeno. Tu se ugrađuje ono o planiranju i odlučivanju kao i prioritetima.
- 2) Planira se za svaki dan.
- 3) Čvrsto se planira 60%. Ostali dio vremena ostaje za nepredvidivo i spontano.

²⁶ Usp. *Ondje*, str. 115-119.

- 4) Onaj dio vremena koji nam je stvaralački i najjači stavljamo na prvo mjesto. Isto vrijedi i za vrijeme mira i refleksije, za zadaće ranga A.
- 5) Rutinske, pak, radove povjeravamo drugima.
- 6) Serijsko proizvođenje umjesto pojedinačnog. Naime, više pisama odjednom bolje je od pojedinačnog pisanja u različita vremena.
- 7) Činjenica je da je moje vrijeme ograničeno. Ne preuzimam više nego što mogu i hoću ostvariti.

d) Zvanje i privatnost u ujednačenosti²⁷

Lako je reći i savjetovati da se čovjek ne smije izgubiti u radu i otuđiti od drugih ili da više nema privatnog ni prostora ni vremena. (Mobitel npr. uništava ovisnicima privatni prostor i vrijeme). Kako doći do pravih odnosa na crti zvanje-rad i privatnost? Poznato nam je da ni dandanas nije prezbiterima osiguran 'slobodan dan' ni obvezatan godišnji odmor. U njihovu pozivu je veoma teško uspostaviti pravilan balans između zvanja, odnosa s drugima i slobodnog vremena.

Zaključak

U crkvenom djelovanju su prisutna dva subjekta, koji su tajna i koje se ne može tek tako planirati i programirati: prvi je Bog, sa svojom otajstvenom inicijativom prema pojedincu i zajednicama, po cijeloj ekonomiji spasenja, ponekad izravno, a najčešće posredstvom drugih, a drugi je čovjek pojedinac, sa svojom slobodom, vlastitom poviješću, vlastitim ritmom hoda. U svemu tome se naše pastoralno djelovanje nalazi kao ono, koje otkriva ili naslućuje Božje tragove u pojedinaca i skupina, crkvenih zajednica, i kao ono koje posreduje i stvara ugođaj za dijalog sa sobom, s Bogom, s drugima. Stavljajući se u ovaj stav osluškivanja Božje poruke i traženja Božje volje, vjerojatno će se dolaziti do potrebe uspostave dijagnoze o stvarnoj situaciji vjere, o zadanosti postojanja kršćanina i njegove zajednice, o sredstvima potrebnim za određeni rad, o osobama koje su potrebne. Inače, prepuštamo se tzv. 'aspirin pastoralu', koji jednostavno ostaje bez odnosa sa stvarnošću i ne vidi pravac ozdravljenja i promjena.²⁸

²⁷ Usp. *Ondje*, str. 119-120.

²⁸ Usp. K. KOCH, *Kirche ohne Zukunft? Plaedoyer fuer neue Wege der Glaubensvermittlung*, Herder, Freiburg im B., 1993, str. 79.

Literatura

- ABEL, Peter, *Burnout in der Seelsorge*, Matthias Gruenewald Vlg., Mainz, 1995.
- ARAČIĆ, Pero, Planiranje pastoralnog djelovanja: kako i zašto?, u: *VĐSB* 119 (1991), br. 2, str. 27-28; 33-34.
- ARAČIĆ, Pero, Pastoralne vizije i pastoralna usmjerenja, u: *Bogoslovska smotra* 70 (2000), br. 3-4, str. 145-172.
- ARNOLD, Franz Xaver, KLOSTERMANN, Ferdinand, RAHNER, Karl, SCHURR, Viktor, WEBER, Lonard M. (izd.), *Handbuch der Pastoraltheologie. Praktische Theologie der Kirche in ihrer Gegenwart*, sv. IV, Herder Freiburg, Basel – Wien, 1969.
- BRAMBILLA, Franco Giulio, *La parrocchia oggi e domani*, Cittadella, Assisi, 2003.
- CARDAROPOLI, Gerardo, *La pastorale come mediazione salvifica*, Cittadella, Assisi, 1982.
- HOCHSTAFFL, Josef, *Die Aufgaben der Seelsorge. Handreichung zu einem Plan pastoraler Taetigkeitsfelder*, Koesel Vl., Muenchen, 1979.
- HOUTART, Francois, Gesamtpastoral und Pastoralplaene, u: *Concilium* 1 (1965), str. 175-184.
- HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Pozvani na svetost. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća*, Glas Koncila, Zagreb, 2002.
- KNOBLOCH, Stefan, *Praktische Theologie. Ein Lehrbuch fuer Studium und Pastoral*, Herder, Freiburg, 1996.
- KOCH, Kurt, *Kirche ohne Zukunft? Plaedoyer fuer neue Wege der Glaubensvermittlung*, Herder, Freiburg im B., 1993.
- MIDALI, Mario, *Teologia pastorale o pratica. Cammino storico di una riflessione fondante e scientifica*, LAS, Roma, 1985.
- PARLOV, Mladen, Na svetost pozvani, u: *VĐSB* 131 (2003), br. 5, str. 343-345.
- Pastorale Planung, u: *Lexikon der Pastoral*, sv.2, str. 1265.
- Pastoralteam, u: *Lexikon der Pastoral*, sv. 2., str. 1297-1280.
- Strategie in dioezesan Seelsorge, u: *Lebendige Seelsorge* 16 (1965), str. 4.
- ZERFASS, Rolf, GREINACHER, Norbert, *Einfuehrung in die Praktische Theologie*, Kaiser – Gruenewald, Muenchen – Mainz, 1976.

ZULEHNER, Paul M., *Einfuehrung in den pastoralen Beruf. Ein Arbeitsbuch*, Don Bosco Vlg., Muenchen, 1977.

ZULEHNER, Paul M., *Gemeindepastoral. Orte christlicher Praxis. Pastoraltheologie*, sv. 2, Patmos Vlg., Duesseldorf, 1989.

ZULEHNER, Paul M., FISCHER, Josef, HUBER, Max, «*Sie werden mein Volk sein.*» *Grundkurs gemeindlichen Glaubens*, Patmos Vlg., Duesseldorf, 1985.

ZULEHNER, Paul, M., BRANDER, Josef, «*Meine Seele duerstet nach dir*» (Ps. 63,2). *GottesPastoral*, Schwabenverlag, Ostfildern, 2002.

**PASTORAL WORK ACCORDING TO THE
“PLAN AND PROGRAMME”
Principles, possibilities and difficulties**

Pero Aračić

*Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb – Theology in Đakovo
Đakovo, Croatia*

Summary

The starting point of this article is the necessity for the establishment of pastoral planning at biblical and educational levels. Then it elaborates the concepts and themes related to planning and programming, together with their significance in long and short periods, presenting many advantages together with the statement that the culture of individual planning has an impact on the approach to planning in a community. A clever pastoral management includes: competence of guidance, cooperative pastoral work, personal planning, material planning, planning of space and time, plan and programme. This should not be considered as an easy task. If we put ourselves in the position of those who listen to God's message and seek for God's will, we'll probably come to the necessity for the determination of the real situation in which the faith is found, of the definition of the existence of a Christian and his/her community and of the means required to perform certain activities, as well as of the needy. However, one should bear in mind that, in the end, the Church is not our, but God's project and His endeavour. He is and He remains the “head” of the constructing of the Church. And, unless the Lord build it, we who build labour in vain (Ps 127, 1).

Key words: *pastoral planning, programming, strengths of planning, planning unit, Institute of Pastoral Sociology.*

ZULEHNER, Paul M., *Einfuehrung in den pastoralen Beruf. Ein Arbeitsbuch*, Don Bosco Vlg., Muenchen, 1977.

ZULEHNER, Paul M., *Gemeindepastoral. Orte christlicher Praxis. Pastoraltheologie*, sv. 2, Patmos Vlg., Duesseldorf, 1989.

ZULEHNER, Paul M., FISCHER, Josef, HUBER, Max, «*Sie werden mein Volk sein.*» *Grundkurs gemeindlichen Glaubens*, Patmos Vlg., Duesseldorf, 1985.

ZULEHNER, Paul, M., BRANDER, Josef, «*Meine Seele duerstet nach dir*» (Ps. 63,2). *GottesPastoral*, Schwabenverlag, Ostfildern, 2002.

**PASTORAL WORK ACCORDING TO THE
“PLAN AND PROGRAMME”
Principles, possibilities and difficulties**

Pero Aračić

*Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb – Theology in Đakovo
Đakovo, Croatia*

Summary

The starting point of this article is the necessity for the establishment of pastoral planning at biblical and educational levels. Then it elaborates the concepts and themes related to planning and programming, together with their significance in long and short periods, presenting many advantages together with the statement that the culture of individual planning has an impact on the approach to planning in a community. A clever pastoral management includes: competence of guidance, cooperative pastoral work, personal planning, material planning, planning of space and time, plan and programme. This should not be considered as an easy task. If we put ourselves in the position of those who listen to God's message and seek for God's will, we'll probably come to the necessity for the determination of the real situation in which the faith is found, of the definition of the existence of a Christian and his/her community and of the means required to perform certain activities, as well as of the needy. However, one should bear in mind that, in the end, the Church is not our, but God's project and His endeavour. He is and He remains the “head” of the constructing of the Church. And, unless the Lord build it, we who build labour in vain (Ps 127, 1).

Key words: *pastoral planning, programming, strengths of planning, planning unit, Institute of Pastoral Sociology.*